

LA SENTÈNCIA SOBRE EL CASTELL DE LLORET

La sentència sobre el castell de Lloret es féu famosa en els medis jurídics catalans en proclamar els drets dels castells segons les velles consuetuts de Catalunya que recullen també els comentadors dels usatges i les commemoracions de Pere Albert, però, encara més, pel seu esment en la compilació de Tomàs Mieres.¹

Un original d'aquesta interessant resolució judicial, fins ara inèdita, figura a l'arxiu municipal de Lloret de Mar, i és escrit en lletra de la segona meitat del segle XIV; es tracta d'un pergamí sense catalogar (al qual donarem amb llapis el núm. 16) de mida 86 x 69 centímetres que, al dors, a l'angle superior dret, porta escrit amb grafismes de la segona meitat del segle XV les següents paraules: *Pes les obres del castell de Lloret, que son tenguts los homens a fer la manobra de les obres foranes e scurar en los valls, e lo senyor que paga los mestres en lo loguer y aliments.* Al dors del pergamí, més al centre, hi ha en lletra, també del segle XV, en lletres més grans, els mots *Sententia de Lloret*.

La sentència fou donada l'any 1378 i el text del pergamí és coetani, lliurat pel notari Miquel Pera, substituït de Jaume de Campllong, notari públic de la ciutat, batllia i vegueria de Girona, segons l'original obrant en el procés tramitat per l'escrivà Pere des Pont. Es presenten algunes llacunes que pervenen de que l'exemplar, degut al seu gran format, havia sigut objecte de molts de plec per a ser-

¹ "De consuetudine observata et obtenta in diocese Gerundense, iura castri terminati qui sunt imprescriptibilia, de quibus loquitur usaticus *Hoc quod iuris est sanctorum* sunt quatuor, videlicet, sonus cornu, gayta, bata et opus foraneum fortitudinis castrorum, verumtamen si edificia se contingunt parietibus fortitudinis foranee, dominus castri debet providere magistris in loguerio/, et cibo tantum quamdiu opus duraverit in ipsa parte ubi ipsa edificia fortitudini foranee sunt contigua, et homines termini castri cuiuscumque sint domini, tenentur eorum sumptibus facere totum aliud opus. Et ita fuit iudicatum de castro de Sancto Acisclo (*de Vidreres?*) et de castro de Loreto et de pluribus aliis". Rúbrica *De iuribus castrorum terminatorum*, cap. 2. En termes semblants i gairebé literals s'expressa en *Apparatus super Constitutionibus Curiarum Generalium Cathaloniae*, col·lació II, cap. 42, núms. 60-61.

var-lo amb menys espai, ço que produí alguns gastaments del pergamí. Aquest document, en el seu exemplar de l'arxiu municipal de Lloret de Mar, és un instrument posat en pública forma, que cal no confondre amb una simple còpia per testimoni.

Potser caldria donar una breu notícia dels fets que motivaren aquell *iudicatum*. L'any 1374, l'infant de Mallorca intentà de recobrar els comtats de Rosselló i Cerdanya que havien estat del seu pare i penetrà a Catalunya amb 2.000 homes armats, entre els quals hi havia francesos, anglesos, gascons i provençals. Això fou motiu de que el pabord que el Capítol de Girona tenia a cura de la seva jurisdicció a la baronia de Lloret, donant compliment a les precaucions disposades pel rei Pere III, manés als habitants del terme del castell que hi fessin obres de reparació de la fortificació, per a poder recollir-s'hi les persones i bens en cas de necessitat, tal com es feia a Catalunya en els altres castells termenats.

Les primeres gestions en forma començaren el 24 d'octubre de 1374 quan les companyies forasteres de l'infant de Mallorca encara rondaven per Catalunya. Altrament les defenses del castell de Lloret eren ben precàries, car feia a prop encara no de vint anys que havia estat invadit, destruït i derruït en bona part durant un cop de mà de la flota genovesa,² i li calia ser reparat. La data d'aquell assalt dels genovesos resta força imprecís, car l'únic fet que recullen cronistes i historiadors és el de l'any 1332 i no hem sabut trobar l'esment del que la sentència ens diu com si fos d'entorn de l'any 1354. No podria sorprendre una acció esporàdica dels genovesos, car els conflictes d'aquests amb la Corona d'Aragó durant el regnat de Pere el Cerimoniós són molt freqüents per raó de les guerres a Sardenya. Sembla posar-ho en clar, com esdevingut el mes d'agost de l'any 1356, un esment de Joan de Socarrats a una resolució sobre l'usatge *Princeps namque*.³

² La sentència transcrita esmenta com *propter guerram ianuensium ipsum fortalicium et castrum* (el de Lloret) *fuit per ipsos ianuenses invasum, destructum et dirutum in parte, nondum sunt viginti anni elapsi vel inde circa. ... Item quod sicut Domino placuit a XX^a annis citra, peccatis nostris exigentibus, fuerunt in hac Patriam comote plures guerre et facti et fuerunt plures insultus et invasiones, homicidia, depredationes et plura mala dampna et iniurie et destructiones personarum et bonorum subsequa et etiam subsequi sunt parata maiora.*

³ *In tractatum Petri Alberti canonci Barchinonensis de consuetudinibus Cathalonie inter dominos et vassallos*, (Barcelona, 1551, pàg. 372). "...Et secundum praedictam declarationem refert Archiepiscopus Cancellarius quod anno Domini millesimo trescentesimo quinquagesimo sexto, in mense Augusti, residente domino rege Petro tertio

Aquest castell tenia la condició de termenat des de temps immemorial —ja era així en la segona meitat del segle XI— i la seva senyoria s'estenia tan a la vila, port i parròquia de Lloret, com a la parròquia de Sant Esteve de Caulers. Els límits del terme d'aquell castell eren, a Llevant el terme del castell i vila de Tossa pertanyents a l'abadia de Ripoll, a Migjorn la mar, a Ponent el terme del castell de Blanes i el Vescomtat de Cabrera,⁴ i a Tramuntana el Montbarbat i el Vescomtat de Cabrera,⁵ i en part amb territori del noble Gastó de Montcada.⁶ I com a tal castell termenat, gaudia dels drets i presenciacions corrents als demés castells de tal mena en la Catalunya Vella.⁷

et Curiam in villa Perpiniani celebrante, ipsoque Archiepiscopo Cancellario existente, cum esset dubium an homines ecclesiae Gerundae citati per Vicarium regum Gerundae ut occurrerent versus maritimum contra novem galeas Genunensium inimicorum domini Regis...". La Cort de Perpinyà no és, però, d'aquell any, bé que per aquells dies el Rei Pere era a la vila.

⁴ El castell de Blanes pertanyia aleshores a Ramon de Blanes, sotmès, però, a la senyoria major de Bernat IV de Cabrera. L'altre esment, el del vescomte de Cabrera, es refereix als termes de Tordera i de Maçanet de la Selva.

⁵ El nou esment al vescomtat de Cabrera al límit nord del terme, és per raó de Maçanet i del terme del castell de Vidreres.

⁶ Els llocs de Caldes de Malavella i de Llagostera.

⁷ En aquells anys la jurisdicció criminal del terme del castell de Lloret pertanyia a Gastó de Montcada, senyor del castell de Llagostera.

Per raons que no hem pogut esbrinar, fent cas omís de la pertinença a favor del Capítol de la Seu de Girona, el 15 de març de 1326, Jaume II feu donació del terme del castell de Lloret a Ot de Montcada. Amb això s'infringia el privilegi donat a la ciutat de Girona de que no es constituïrien noves jurisdiccions dins la Vegueria (14 d'abril de 1300), ratificat a les corts de Lleida el primer d'agost de 1301, en les de Montblanc el 3 de maig de 1307 i en les de Girona a 1 de setembre de 1321. Pere III tornà a confirmar la donació a la casa de Montcada el 21 d'octubre del 1339. No obstant i això, els castllans, cognominats Lloret, segueixen fent reconeixences i homenatges al Capítol de la Seu de Girona, i es venia entenent que els Montcada tenien només el *mer imperi* i el Capítol de Girona el *mixte imperi*, o sia la facultat de decidir en matèria civil, governativa, contenciosa, i en criminals que portessin aparellades penes lleus. Tomàs Mieres en *Apparatus* cit. collació II, cap. 42, núm. 61 ens diu que, després d'això, els senyors de la casa de Montcada havien venut el mixte imperi al pabord senyor del castell de Lloret, però, en canvi unes allegacions del Capítol de la Seu de Girona diuen que aquesta jurisdicció era per raó d'una sentència donada pel Provisor de la diòcesi de Girona el 14 de desembre de 1327 (v. *Allegacions*, de la nota 12, fol. 17).

El pabord Bernat Olivé va vendre la meitat indivisa dels drets del castell de Lloret a Guillem Ramon de Lloret, fill de Guillem de Lloret que havia estat el darrer dels castllans. Aquesta venda feta l'any 1367, va provocar les protestes dels habitants del terme. El comprador, comptant amb l'aprovació del pabord, va enfranquir de la servitud d'obres del castell els sis masos anomenats Domènec, Creixell, Guinart, Blandric, Diviu i Sa Pera.

La situació durà poc temps, car el primer de març del 1372, Guillem Ramon de Lloret

En el cas concret iniciat l'any 1374 el problema era que els habitants del terme contradeien les obligacions de *recolleta*,⁸ i la d'obrar en les construccions i reparacions de la torre mestra i murs exteriors del castell⁹ i a fer i *escurar*¹⁰ les fossanes i valls.

Le requesta que el pabord Bernat Olivé dirigeix als lloretencs el 24 d'octubre de 1374, provocà l'oposició dels vassalls i la promoció d'un plet per part de la pabordia. I, tal com era de dret i costum de la Catalunya Vella que, en les controvèrsies jurídiques entre senyor i vassall, fós el senyor el qui tenia el dret de triar i nomenar el jutge, el canonge pabord escollí Pere Vilana, llicenciat en decrets i prevere del Capítol de la Seu de Girona i prengué per escrivà Pere des Pont, substituït de Jaspert de Campllong notari de la ciutat, batllia i vegueria de Girona. L'afer no es decidí per laude arbitral, sinó en el veritable judici, amb totes les seves formalitats, que esmenta amb força amplitud de text de la sentència. El plet durà més de tres anys, car comença amb l'avantjudici del 24 d'octubre del 1374, fet el nomenament de jutge i iniciat el procediment el dia 31 del mateix mes, no es va resoldre fins el dia 11 de juny de 1378.

La resolució del llicenciat Vilana va declarar que tots i cada un dels habitants del terme del castell de Lloret venien obligats i eren tinguts de fer i donar la seva mà d'obra al castell i a la seva fortalesa, a fer-hi guaites i sentinelles en temps de guerra, a fer,

tornà a vendre al Capítol els drets indivisos que abans havia adquirit en el castell i demés uns masos dins de les parròquies de Sant Romà de Lloret i Sant Esteve de Caulers. Sobre les obligacions dels habitants del terme del castell de Lloret, v. el nostre estudi *El Llibre de Santa Cristina* (Barcelona, 1977), p. 9-10. Vegeu també la nota 13 posada al peu del document que inserim a continuació.

⁸ La *recolleta*, o sia l'aplegar-se dins d'una ciutat o vila murallades, o bé dins d'un castell les persones habitants dins la jurisdicció corresponent, juntament amb llurs vitualles, béns, mobles i semovents, era tan un deure com un dret a l'ensem, en temps de guerra o d'invació. Unes vegades la *recolleta* es produïa per manament del rei a les universitats dels llocs reials o bé als barons, i en altres eren els mateixos senyors jurisdiccionals els que la disposaven; alguna vegada només es feia recollir les dones, infants, vells i llurs béns de valor.

⁹ Les obres en les quals tenien de prendre part els habitants no privilegiats del terme d'un castell, eren només la torre mestra, els murs i fortaleses exteriors i, en molts de casos, s'hi comprenia també la tragina de pedres i altres materials. Les obres interiors dels castells, o sia les que no afectaven pròpiament a la defensa, en venien excloses. El baró tenia de pagar i mantenir els mestres d'obres.

¹⁰ El vassall, a més de cavar les fossanes o valls entorn del castell, també tenia el deure de conservar-los. El mot *securar* o *escurar* s'entenia tan per netejar de pedres i brossa un camí, com per treure el llot, herbes, mates, pedres, esllavissades, sutzures, etc. d'una vall de regar o d'una fossana de castell.

adobar i escurar fossanes i valls, segons el dret de la Pàtria¹¹ els usatges de Barcelona i costums generals de Catalunya, bé que la Pabordia hauria de pagar els salaris i el manteniment dels mestres de l'obra, segons era ja de costum en altres castells termenats. I condemnà els lloretencs al pagament de les costes del plet.

Tomàs Mieres, demés d'aquesta sentència sobre recollita, guaites i obres al castell, de la que fa esment en les *Consuetudines dioecesis Gerundensis*, ens parla d'una altra resolució sobre el castell de Lloret en el seu *Apparatus super Constitutionibus Curiarum generalium Cathaloniae*, aquesta vegada sobre la jurisdicció civil, pronunciada pel jurista gironí Jaume des Monell¹² i per Dalmau Corona, en qualitat d'àrbitres.¹³

J. M. PONS I GURI

Institut d'Estudis Gironins.

¹¹ En dos indrets d'aquesta sentència es fa ús del mot *Pàtria* equivalent al del territori del principat de Catalunya. Aquest serà tal volta un dels precedents més antics del que —sota la influència del dret romà— es manifesta ben sovint el segle XV.

¹² D'aquest famós juriste gironí n'hi ha notícies documentades des del 1340 fins al 1365; fill d'altre jurisconsult anomenat Berenguer de Monells, del 1347 al 1349 jutge ordinari de la ciutat i vegueria de Girona, i jutge de greuges a les corts de l'any 1359. Citen a voltes les seves opinions o *indiscata*, Mieres, Socarrats i Marquilles.

¹³ L'escriptura de compromís per a tal arbitrament la van atorgar el 23 de novembre de 1357 els procuradors de Pere de Montcada i del pabord de Lloret Ramon de Pradella. El laude arbitral es pronuncià el 13 de desembre del mateix any.

Tot venia del fet que el batlle i els oficials de la cort del castell de Llagostera en nom de Pere de Montcada, havien invadit i usurpat la jurisdicció civil del castell de Lloret i prèls l'escribania i notaria d'aquell terme que corresponia al rector de la parròquia. El bisbe Berenguer de Cruïlles els va excomunicar, fins que al cap d'un temps es van voler reconciliar amb l'Església; fet això es van decidir a resoldre la qüestió per la via del compromès arbitral. (*Memorial ajustado, etc. del pleyto que siguen la villa de Lloret del Principado de Cataluña y los señores Fiscales etc. con el venerable Cabildo de Canónigos de la Santa Iglesia Catedral de la ciudad de Gerona*, etc. (Madrid, 1799), fol 14.

Mieres en *Apparatus*, no dóna compte dels antecedents ni de la data, però, en canvi, ens facilita una transcripció de les parts més essencials del laude, que tenen un valor històrico-jurídic extraordinari per a conèixer bé l'abast de la jurisdicció civil dels castells termenats, que el àrbitres reconegueren plenament a favor del castell de Lloret (*Col·lació II*, cap. 42, núms. 61 a 84).

APÈNDIX

Noverint universi, quod die vicesima quarta mensis octobris anno a Nativitate Domini millesimo trecentesimo septuagesimo quarto, venerabilis Bernardus Olive presbiter de Capitulo Gerundensis et prepositus prepositure mensis novembris alias de Loreto, in eadem ecclesia et ratione ipsius prepositure dominus castri de Loreto, volens, ut dixit, agere et experiri contra homines infra liminum ipsius castri populos, eosdem citari iussit per quendam suam litteram papiream et eius sigillo a tergo sigillatam tenoris sequentis: «*En Bernat Olive prevere del Capítol e pebordre del mes de noembre en l'esgleya de Gerona e, per rahó de aquella pabordria senyor del castell de Lloret. Als amats lo batle e prohomens de Loret, salut. Com lo senyor Rey molt ha, per les companyes qui entrades són en sa terra, haia ordonat e menat que tothom recule si e sos bens en lochs forts, per ço ab tenor de la present vos raquir e us man, en virtut de la faeltat en que sots tenguts a mi e a l'esgléya de Gerona, que encontinent, vista la present, vos prenats a obrar e continuament obrets en lo dit castell de Lloret e que'l enfortifareu en tal manera que aqui puschats recullir e salvar vosaltres mateys ab mulets, companyes e bens vostres, com segons usatge de Barchinona e constitutions de Catalunya vosaltres siats tenguts de obrar e de enfortre lo castell demontdit e en aquell recullir-vos en temps de necessitat o de guerra. En com vosaltres volguéssets dir ni allegar que a les dites obres tenguts no siats, assigne-us lo quart die après la presentació de la present a comparar quatre de vosaltres ab plen poder deuant mi en Gerona en mon alberch per rahonar e regonèier lo fet si us sots tenguts o no, e per oyr declaració sobre açò fahedora. En altre manera certiffichvos que procehiria contra vosaltres, axí com segons los dits usatges e constitutions e de dret serà fahedor; e de la presentació d'aquesta, per scusatió mia, deman que.n sia feta carta pública. Dada en Gerona a ·XXIIII· de vuytubre de l'any de la Nativitat de Nostre Senyor mil CCCLXXIIII·».*

Potquam die martis que fuit dies xxxi^a dicti mensis octobris prepositus venerabilis Bernardus Olive presbiter de capitulo et prepositus prepositure predictae, coram me Petro de Ponte notaria publico substituto a Iasperto de Campolongo notario publico Gerunde, quem in notaria seu scriptorium dicte cause assumpsit et elegit personaliter constitutus ad hostendendum quod dicta litera fuit dictis baiulo et probis hominibus presentata, tradidit et obtulit michi dicto notario quoddam instrumentum continens in effectu presentatione et intimatione de preinserta littera facta. Et ex altera parte, co-

ram dicto domino preposito et in eius hospicio, presente me dicto Pero de Ponte notario, comparuerunt Bernardus Domanech et Arnaldus de Plano de Lloreto suis propriis nominibus procuratoriis ut dixerunt Nicholai Duran, Antonii Perayoni, Simonis Ledoni, Francisci Cabessa, Petri Oliu, Bernardi Palau, Bernardi Garroffe, Andree Marchoni, Petri Sunyeri, Petri Vulos, Berengarii Orta, Guillelmi Lagostera, Guillelmi Coll, Simonis Cabestra, Anthonii Palou, Bernardi Bodii, Petri Pastell, Petri Marata, Guillelmi Coll de Vilarasa, Anthonii Flaquerii, Bernardi Rourich, Bernardi Bosom, Bernardi Gemeli, Bernardi Palicer, Petri Plan, Simonis Marchoni et Simonis Nogueira et Salvatoris Domanech, etiam nomine suo proprio et procuratorio ut asseruit Petri Guinart, et Petri Joga, Laurencii Blandrich, Petri Stopera, Petri Oliu, Guillelmi Crexell, Bonanati Devius, omnium loci et parrochiae ac termini dicti castri de Loreto, dicentes et proponentes coram dicto domino preposito quod ipsi ad opera in dicto castro facienda iuxta formam contentam in dicta littera ipsius domini prepositi et secundum quod ab eis petuntur et fieri mandantur per eundem se non teneri. Supplices dictis nominibus ipsi domino preposito quod super predictis operibus ipsos Bernardum Domanech, Arnaldum Plan et Salvatorem Domanech seu eorum aliquem nec dictos eorum principales non gravet in aliquo contra iustitiam seu molestet. Et dictus venerabilis Bernardus Olive prepositus, ut dominus dicti castri de Loreto et dicte sue prepositure, super causa et questione quam cum dictis hominibus et aliis populatis in termino dicti castri de Loreto habet et movere intendit ratione operum fiendorum in dicto castro per homines ipsos, as signavit et dedit ipsis hominibus in iudicem suum venerabilem Petrum Vilana, presbiterum de Capitulo Gerundense ecclesiae licentiatum in Decretis, et dedit plenariam potestatem causam et questionem quam habet et habere intendit. Idem dominus Bernardus Olive prepositus predictus et ratione dicte sue prepositure dominus dicti castri de Loreto, cum dictis et aliis hominibus termini ipsius castri simul vel divisim audiendi, decidendi, declarandi et determinandi, audiendi et examinandi iura et rationes utriusque partium predictarum et testes examinandi, vel eorum examinatione alteri comitendi, et contumacias puniendi, et alia omnia faciendi que iudices ad talia vel similia deputati possunt et debent facere tam de consuetudine quam de iure, quoniam idem dominus prepositus ipsi domini iudici per eum, ut prescribitur, assignato super predictis omnibus et singulis et ea tangentibus quoquomodo et ex inde emergentibus, dependentibus et annexis, comissit plenarie vices suas.

Postmodum vero die lune que fuit dies sexta mensis novembris anno predicto, coram dicto Petro Vilana licentiatum in Decretis iudice predicto, comparens Berengarius Pelicerii familiaris et procurator ut dixit dictivi venerabilis Bernardi Olive prepositi quandam petitionem obtulit contra prenomatos homines castri et termini de

Loreto, cuius tenor talis est: «Coram vobis venerabili et discreto domino Petro Vilana licentiatō in Decretis et iudice delegato in hac parte per venerabilem prepositum prepositure mensis novembris, alias de Loreto nuncupate, in Ecclesia Gerundense et ratione eiusdem domini castri de Loreto, proponit Berengarius Pelicerii procurador venerabilis Bernardi Olive prepositi dicte prepositure et ratione eiusdem domini castri de Loreto, quod licet ipsum castrum de Loreto fuerit ab antiquo et sit castrum terminatum et habitatoris ipsius castri et infra terminos eiusdem populati, secundum iura Patrie et consuetudine notoria et Constitutiones Cathalonie, teneantur et sunt astricti ad opera facienda et operandum in dicto castro, et ad gaytam et fossata aptanda, et ad omnia que sunt facienda pro defensione castri tempore guerre et ad hoc ut ibi se et sua bona et familiam possunt recolligere, tueri et deffensare, tamen Nicholaus Duray, Anthonius Perayoni, Simon Letonis, Petrus Oliu, Franciscus Cabessa, Bernardus Garroffe, Andreas Marchoni, Petrus Sunyerii, Petrus Villes, Berengarius Orta, Guillelmus Lagostera, Guillelmus Coll, Simon Calastre, Antonius Palou, Bernardus Coll boterius, Petrus Pastelli, Petrus Marata, Guillelmi Colli de Villarasa, Anthonius Flaquerii, Bernardus Rourich, Bernardus Bosom, Bernardus Gamell, Bernardus Palicer, Petrus Plan, Simon Marchoni, Simon Noguera, Petrus Guinart, Petrus Joga, Laurencius Blandrich, Petrus Sopera, Petrus Oliu, Guillelmus Crexell, Bonanatus Deviu, Bernardus Domanech, Arnaldus Plan et Salvador Domanech, homines infra dictum castrum et eius terminos populati, ad operas faciendas et ad operandum in dicto castro et gaytare tempore guerre et de fossata ibi facienda et aptanda facere et operari contradixerunt et contradicunt indebite et iniuste, et in grave dampnum et preiudicium ac iniuriam domini dicti castri manifestam. Ideo, ex causis premissis et alias, eis via, modo et forma quibus melius de iure peti possit, petit dictus procurator dicti venerabile prepositi domini dicti castri per vos dictum venerabilem iudicem et vestram sententiam decerni, pronunciari declarari dictos homines infra terminos dicti castri populos superius nominatos et utrumque eorum teneri et esse astrictos et obligatos ad predicta, et eos compelli et condemnari ad operandum et operas faciendum et prestandum in dicto castro et eius forcia, et ad gaytando ibi tempore guerre, et ad fossata ibi facienda, aptanda et scuranda, iuxta iura Patrie et secundum notoriam consuetudinem terre et usaticos Barchinone et Constitutiones Cathalonie Generales, que omnia cum litis expensis factis et fiendis, petit dictus procurator dicti venerabile prepositi domini dicti castri sibi nomine dicte prepositure, et dicti castri ad-iudicari et in predictis et circa ea ius et iustitia sibi feri et servari per vos venerabilem dominum iudicem antedictum. Et oblata dicta petitione fuit pro parte dicti venerabilis Bernardi Oliva instans requisitum per ipsum dominum Petrum Vilana iudicem in predictis procedi et dictos homines in dicta pe-

titione nominatos compelli ad respondendum dicte petitioni et alias debite procedendum in et super predictis, dictusque venerabilis Petrus Vilana iudex recipiens dictam iudicaturam dixit et paratum se obtulit in et super predictis, vocatis evocandis, procedere ut iuris existit et facere iustitiam eisdem, mandans de ipsa petitione prenomatis Bernardo Domanech, Arnaldo de Plano et Salvatori Domenech in dicta petitione nominatis qui iam alias coram dicto domino preposito comparuerunt nomine suo proprio et procuratorio aliorum in dicta petitione nominatorum eosque ad respondendum eidem petitioni et procedendum debite in et super hoc dictis citari iussit, pro ut et quoadmodum continetur in quadam ipsius domini iudicis littera tenoris sequentis: «Petro Vilana licentiatu in Decretis presbiter de Capitulo et officialis reverendi domini episcopi Gerundensis iudexque ad infrascripta per venerabilem Bernardum Olive presbiterum de dicto capitulo et prepositum prepositure novembris, alias de Loret, in dicta ecclesia nuncupate specialiter deputatus. Dilecto nobis in Christo rectori ecclesie de Loreto seu eius locumtenenti, salutem in Domino. Cum dictus venerabilis Bernardus Olive prepositus predictus et nomine ipsius prepositure dominus castri de Loreto, coram nos ut iudicem per eum assignato in causa quam habet et movere intendit contra aliquis homines populos in termino dicti castri, quandam obtulerit petitionem cui per ipsi homines in petitione ipsa nominatos seu eorum procuratorem petiit responderi, ideo instante ipso venerabili Bernardo Olive vos requirimus et in Domino exhortamur quatinus translatum ipsius petitionis presentibus interclusum tradentes Bernardo Domenech et Arnaldo Plan ac Salvatori Domenech parrochie vestre nominibus suis propriis et ut procuratoribus nominatorum in dicta petitione eos citetis peremptorie ex parte nostra, quos nos etiam tenore citamus ut sexta die post citatione huiusmodi per vos eis factam immediate sequenti, si feriata fuerit alia sequenti non feriata, Gerunde in hospicio nostro vel dicti venerabile prepositi convenenat coram nobis cum procuratorio quod habent ab aliis nominatis in ipsa petitione responsuri et idem petitioni et alias in causa predicta ad omnes et singulos actus et iustum fuerit processuri usque ad diffinitivam sententiam inclusive, alioquin certificatos ipsos quod contra eos et suos principales procederemus ut interesset, rescribentes nobis in dorso presentium modum et formam preinserte citationis per vos facte. Datum Gerunde die sexta mensis novembris anno a Nativitate Domini millesimo trecentesimo septuagesimo quarto».

Subsequenter vero die veneris vicesima quarta die mensis novembris comparuit ex una parte dictus venerabilis Bernardus Olive ad faciendum fidem de executione littere suprascripte, obtulit et reportavit eandem litteram signatam et subscriptam quadam subscriptionem tenoris sequentis: «Ego Iacobus Cornelianus rector ecclesie Sancti Romani de Loreto hanc litteram recepi decimanona die

mensis novembris et monitione et comissione dicti domini iudicis michi facta in presenti littera dictos En Bernat Domanech, Arnaldum de Plano et Salvatorem Domanech citavi iuxta formam contentam in dicta littera, in cuius rei testimonium hec propria manu subscribo». Et oblata dicta litera et petito per dictum venerabilem Bernardum Oliva ad ulteriora huius causa procedi, comparuerunt ex adverso Bernardus Domenech et Arnaldus de Plano parrochie et termini de Loreto in dicta citationis littera nominati, nomine suo proprio et procuratorio Petri Oliu, Nicholai Duray, Anthoni Perayon, Simonis Ledoni, Francisci Cabessa, Bernardi Plan, Andre Marchoni, Petri Sunyerii, Petri Vilea, Berengarii Orta, Guillelmi Colli, Simonis Calastre, Anthonii Palou, Bernardi Colli boterii, Petri Pastelli, Petri Marata, Guillelmi Coll de Vilarasa, Bernardi Pedrosa, Anthonii Flauquerii, Bernardi Rourich, Bernardi Bosom, Bernardi Granell, Bernardi Pellisser, Petri Plan, Simonis Marchoni, Simonis Noguer et Guillelmi Lagostera, omnium termini dicti castri de Loreto, et ad faciendum fidem de suo procuratorio obtulerunt et produxerunt quodam sue procurationis instrumentum, cuius totus tenor in submentionato processu est insertus. Quod dicto oblato, cum et sub protestatione quod in absentia iudicis non intendunt causam presentem prosequi seu ducere, obtulerunt seu produxerunt quandam papiri scedulam scriptam dicentes, petentis et requirentes prout latius continetur in ipsa cedula tenoris sequenti: «Dicunt Bernardus Domenech et Arnaldus de Plano, nominibus proprii et ut procuratores quorundam vocatorum in petitione predicta, quod ipsi ignorant castrum de Loreto seu forcia esse castrum terminatum et quod habeat iura castri terminati, maxime cum sit clarum et notorium dictos procuratores et eorum principales et sui predecessores esse et fuisse liberos ab operibus iamdictis et in possessione libertatis fuisse ab antiquo, et si opere ibi faciende sint eis facere consueverunt et tenentur aliqui populati in dicto loco. Quare ante omnia petunt dicto venerabili preposito diem assignari ad docendum ipsum esse castrum terminatum, alias cum ipsi hoc ignorent non stat per ipsos quin in ipsa causa faciant quod facere habeant, petentes fieri fidem de potestatem dicti Berengarii Pellicerii hoc dicentes protestando de expensis».

Post premissa, die vero lune XXVIII^a mensis decembris anno iamdicto, post continuationem quorundam assignationum et dietarum ante ipsam diem sequutarum, Arnaldo de Plana procuratorio nomine Bernardi Domenech et aliorum superius nominatorum, obtulit et produxit quandam papiri cedulam scriptam dicens et respondens prout in ipsa cedula tenoris sequentis continet: «Salvo iure inepte petitionis et salvis sibi et parti sue exceptionibus, respondet Arnaldus ça Plana nomine quo supra dicte petitioni et negat eam ut ponitur dictis petita de iure fieri non debere». Et oblata dicta cedula fuit dies Nicholao de Valle procuratori dicti venerabilis Bernardi

Oliva ad declarandum dictam suam petitionem et utrique parte ad comparandum ad diem mercurii proxime.

Qua die mercurii superius assignata que fuit dies xx^a dicti mensis decembris, dictus Nicholaus de Valle quo supra nomine obtulit et produxit quandam papiri cedulam dicens prout in dicta cedula continetur cuius tenor talis est: «Petit procurador dicti Bernardi Olive in presenti causa prestari per partes principales calumpnie iuramentum ut iuris et moris, quem prestito, dictos principales conven- tos et quemlibet eorum iuris remediis dicte petitione ex parte dicti prepositi supra oblate et contentis in ea respondere divisim simili- ter et distincte virtute eiusdem iuramenti, et hec petit fieri ante- quam ad alia procedatur, et demum super negatis probationem sibi iniungi, protestando de expensis litis factis et fiendis». Et oblata dicta papiri cedula, idem Nicholaus de Valle nomine quo supra pti- ne ut posita est et contenta in eadem stando et perseverando in eisdem.

Subsequentem die martis que fuit nona die mensis ianuarii anno a Nativitate Domini m^o. ccc^o. lxx^o. quinto, dictus Arnaldus de Plano et Bernardus Domenech nominibus antedictis ad Sancta Dei Evan- gelia ut moris est et iuris in causa presenti calumpnie iuramentum per partes principales presentando eidem dictum venerabilem Ber- nardum Oliva eius principales. Quequidem venerabilis Bernardus Oliva incontinenti in dicta causa prestitit calumpnie iuramentum ut moris est et in eis cum omnibus cautelis in calumpnie iuramento contentis, quo prestito posuit et asseruit dictam petitione ut posita est et contena in eadem stando et perseverando in eisdem cum om- nibus capitulis in calumpnie iuramento contentis, virtute cuius iura- menti dicte petitioni nominibus propriis et procuratoris suorum prin- cipalium predictorum responderunt, ut in originali processu submen- cionato continetur.

Postmodum vero die iovis que fuit dies xxv^a mensis octobris anno predicto, comparuit dictus Nicholaus de Valle nomine procu- ratorio quo supra et in absentia dicte partis adverse obtulit et pro- duxit quandam cedulam tenoris sequentis: «Pro declaratione dicte petitionis ponit dictus Bernardus Olive sive eius procurator quod dictus Bernardus Olive fuit et est prepositus dicte prepositure men- sis novembris in Ecclesia Gerundense et ratione ipsius prepositure dominus dicti castri de Loreto et terminorum eiusdem et pertinen- tiis suarum, et pro tali fuit habitus nominatus et reputatus habetur et reputatur publice, comuniter et notorie». Credit in ea dictus Ar- naldus Plan quod dictus Bernardus Olive sive eius procurator fuit et est prepositus dicte prepositure dominus de Loreto; si autem sit castrum cum terminis, vel non, ignorat et ille non credit in ca- pitulo. «Item quod dictum castrum de Loreto cum suis possessioni- bus et pertinentiis universis pertinuit ab antiquo et consuevit et debet pertinere pro libero et francho alodio dicto preposito et pre-

positure eiusdem, qui et que fuerunt et sunt inde domini directi et alodiali, et pro talibus fuerunt habiti et nominati et reputati, habentur, nominantur, et reputantur publice, comuniter et notorie». Credit in ea dictus Arnaldus Plan quod dictum castrum de Loreto, si castrum existat, pertinet dicte prepositure et eius preposito pro libero et francho alodio, cetera non credit in capitulo. «Item quod dictus prepositus et sui predecessores nomine et dicte prepositure et Ecclesia Gerundensis consueverunt ab antiquo habere et exercere habuerunt, et exercebant et fuerunt, in possessione vel quasi, habendi et exercendi in dicto castro et eius terminis et habitatoribus eius et in aliis personis illuc venientibus et confluentibus, iurisdictionem civilem per se et eius nuntios, iudices et officiales, publice et notorie». Credit in capitulo dictus Arnaldus Plan. «Item quod in territorio et castro de Loreto fuit ab antiquo et est et esse consuevit castrum, fortalitium castri et villa populata et domus et habitaciones publice et palam». Credit in capitulo dictus Arnaldus Plan. «Item quod propter guerram iuanuensium ipsum fortalitium et castrum fuit per ipsos ianuenses invasum, destructum et diructum in parte, nondum sunt viginti anni elapsi vel inde circa». Credit in capitulo dictus Arnaldus Plan, quod domus fortalicie dicti castri fuerunt invasse per dictos ianuenses et ibi misserunt ignis quia non habuit deffensorem; cetera non credit. «Item quod dictum castrum de Loreto indiguit et indiget reparatione et quod reparetur et reedificetur». Credit in capitulo dictus Arnaldus: «Item quod dictum castrum de Loreto fuit ab antiquo et est castrum et per castrum fuit nominatum et reputatum publice, comuniter et notorie». Credit in capitulo Arnaldus a tempore memorie sue. «Item quod dictum castrum fuit et est et esse consuevit ab antiquo castrum terminatum et habens certos et limitatos limites, et pro tali habetur, nominatur et reputatur, fuit habitum, reputatum et terminatum publice comuniter et notorie». Credit in capitulo dictus Arnaldus quod dietus locus de Loreto habet certam parrochiam. «Item quod dictus locus de Loreto ab antiquo et antiquitus habuit et habere consuevit certos terminos et limittes, et affrontat issius castri termini versus orientem in termino castri de Tursa quod fuit et est venerabilis abbatis et monasterii de Rivopullo, a meridie in termino de Blanis et in vicinatu de Capprariam (sic) versus circio in Montbarbat et in vicinatu de Capprariam (sic) et partim in termino nobilis Gastonis de Montecateni. Item quod dicti Nicholaus Duray, Anthonius Perayoni, Simon Letonis, Petrus Oliu, Franciscus Cabessa, Bernardus Palau, Bernardus Garrofe, Andreas Marchoni, Petrus Sunyerii, Petrus Viles, Berengarius Orta, Guillelmus Lagostera, Guillelmus Coll, Simon Calastre, Antonius Palou, Bernardus Colli boterius, Petrus Passeti, Petrus Marata, Guillelmus Colli de Vilarasa, Anthonius Flaquerii, Bernardus Rourich, Bernardus Bosom, Bernardus Gemelli, Bernardus Pelicer, Petrus Pla, Simon Marchoni, Simon Noguera, Petrus

Guinart, Petrus Joga, Laurentius Blandrich, Petrus ça Pera, Petrus Olivi, Guillelmus Crexell, Bonanatus Deviu et Bernardus de Marroch in hanc causa conventi, fuerunt et sunt homines infra dictos terminos dicti castri populati et ibi sua domicilia, larem et focum et habitationes facientes cum familia et bonis suis publice et notorie. Item quod infra terminos dicti castri et superius nominatos non fuit nec est aliquis alius locus ubi dicti homines cum suis familia et bobnis possent se recolligere et bona sua conservare tempore guerre, nisi in loco et castro de Loreto predicto. Item quod interest dictorum hominum et reipublice populatorum infra terminos dicti castri populati quod dictum castrum et locus de Loreto reparentur et ibi fiant opera et muri ubi ipsi homines se et sua et eorum familiam valeant recolligere et conservare tempore guerre et ab insultis inimicorum et guerrificantium tempore necessitatis et periculorum se tueri et deffendere et preservare ne pereant. Item quod tempore guerre homines infra terminos dicti castri populati se recollegerunt et recolligere consueverunt cum bonis suis animalibus et familiam intus dictum castrum et alias pro conservatione ipsorum et bonorum suorum et tuitione. Item quod sicut Domino placuit a xx annis et citra peccatis nostris exigentibus fuerunt in hac Patria comote plures guerre et facti et fiunt plures insultus, invasiones, homicidia in depredatione et plara mala dampna et iniuria et destructiones personarum et bonorum susequuta et etiam susequi sunt parata maiora. Item revera quod dictum castrum de Loreto fuit et est castrum, et aliter nominatum et quod eo, inter alia, quod dominus dicti castri et sui predecessores pro tempore existentes ab antiquo consueverunt habere et habuerunt in dicto castro castlanum, videlicet En Lloret et suos predecessores. Item consuevit habere in dicto castro et eius terminis fabrica de districtu. Item banna et penas. Item civilem iurisdictionem. Item tallias. Item unam peciam piscis de tayll, quocienscumque hoc accidit. Item de animali *spenyat* certam partes sive unum quadrantem. Item vinum veteri, certis mensibus et temporibus anno quolibet. Item corno. Item badam. Item gaytas. Item predicta consueverunt ab antiquo habere in dicto castro et eius terminis de Loreto et in possessionem vel quasi premissorum fuerunt domini dicti castri pacifice et notorie. Item quod predicta omnia fuerunt et sunt et esse consueverunt esentia et de esencia castri banniti. Item quod predicta fuerunt et sunt vera pro veris habita et reputata habentur et reputantur comene et publice et inde fuit et est comunis opinio et indubitate credentia gentium illorum qui circa hec opinati fuerunt opinantur et inde fuit et est publica vox et fama».

Subsequenter vero factis et sequitis quibusdam assignationibus, denique die sabbati que fuit fies octava mensis decembris anno predicto dictus Arnaldus Plan nominibus antedictis quibusdam positionibus seriatim a principio scriptis usque ad nonam positionem

exclusive respondit ut in fine cuiuslibet ipsarum positionum est descriptum. Super ceteris autem responsionibus petiit sibi acordium deliberationem cum suis principales sibi dari.

Subsequenter vero die veneris que fuit dies quarta mensis ianuarii anno a Nativitate Domini millesimo ccc° lxx° sexto, comparuerunt Petrus Oliu et Nicholaus Simon, Anthonius Parayon, Simo Ledon, Franciscus Cabessa, Bernardus Palou, Andreas Marchoni, (*lac. 7 lit.*) Sunyerii, Petrus Villes, Berengarius Orta, Guillelmus Coll barcherius, Simon Calastre, Bernardus Coll, Petrus Pastelli, Petrus Maharata, Guillelmus Coll de Vilarasa, Anthonius Flacheri, Bernardus Domenech, Bernardus Bosom, Bernardus Gamell filius Bernardi Gamell, Bernardus Palicerii, Petrus Plan, Simon Merconi, Simon Noguera, et Guillelmo Crexell, omnes parrochie et termini de Loreto et ad Sancta Quatuor Dei Evangelia in manibus predicti Petri de Ponte huius cause scriptoris et notarii, de voluntate dicti Nocholai de Valle procuratoris et ex comissione per eum michi facta recipientis corporaliter tacta prestiterunt in causa presenti calumpnie iuramentum ut moris est et iuris cum omnibus capitulis in calumpnie iuramento contentis. Quo prestito, vigre et religione ipsius iuramenti confirmarunt responsiones per dictos Bernardum Domenech et Arnaldum Plan eorum pro tunch factis auperius positioni predicte per dictum dominum Bernardum Olive prepositum contra ipsos oblate prout in eadem petitione interlineate sunt confirmarunt. Et nichilominus dictie positionibus singulariter et distincte cum additione viii et novem positionibus factis responderunt presentibus dictis Bernardus Domenech eorum procuratoribus ut sequitur: Et primo, ad primam credunt iuramentum calumpnie. Ad secundam credunt in toto capitulo. Ad tertiam credunt in toto capitulo. Ad quartam credunt quod pars edificiorum dicti castri de Loreto est diruta et non fortis, et quod infra parrochiam de Loreto est villa populata et domus et habitationes gentium in territoria dicti castri de Loreto. Ad quintam credunt de domibus ipsius castri, cetera non credunt iuxta capitulo. Ad sextam credunt in toto capitulo. Ad septimam credunt in capitula. Ad octavam non credunt in capitulo. Ad nonam credunt dictas afrontationes, sed non credunt quod dictum castrum habeat certos et dimitatos terminos vel limites in toto capitulo. Et dictus Arnaldus Plan nomine suo proprio cum eisdem respondit similiter positiones nove et sequentibus prout inferius continetur. Ad decimam ipse et dictus Arnaldus Plan respondentes credunt in toto capitulo. Ad xi credunt quod non est ibi aliud castrum nec locus in quo valeant se recolligere [in capitulo]. Ad xii non credunt in capitulo. Ad xiii non credunt in capitulo. Ad xv credunt quod En Loret erat dominus pro medietatis ipsius castri et non castlanus [in capitulo]. Ad xvi credunt in capitulo quod habet fabricam de districtu, sed non credunt quod ipsa fabrica habeat districtum, nisi in dicto Guillelmo de Colle de Vilarasa et Simone Calastre, Arnaldo

Plan, Petro Villas, Simone Ledoni, Petro Gamelli, et Anthonio Flaquerii, in aliis vero superius nominatis ipsa fabrica non habet districtum. Ad XVII credunt in capitulo. Ad XVIII credunt. Ad XIX non credunt in capitulo. Ad XX non credunt iuramento calumpnie; confessus fuit tamen dictus Nicholaus Duray quod ipse semel inde solvit peciam dicti piscis, tamen dominus dicti castri debet dare aliquod servitium danti ipsam peciam piscis. Ad XXI non credunt in capitulo. Ad XXII credunt de duobus mensibus tantum anni et de vino suo proprio; cetera non credunt in capitulo. Ad XXIII et XXV non credunt in capitulo. Ad XXVI credunt de creditis et non credunt de non creditis in capitulo. Ad XXVII non credunt in capitulo. Ad XXVIII ut ad XXVI^a. Quibus responsionibus sic factis et revocatis ab eorum procuratore et potestate dictis Bernardo Domenech et Arnaldo Plan, eet constituto procuratore dicto Arnaldo de Plana cive Gerunde apud acta et ad ipsam causam ducendam.

Subsequenter die martis que fuit XXII mensis aprilis anno predicto, comparuit dictus Nicholaus de Valle nomine quo supra et obtulit atque duxit quendam papiri positionum quaternum tenore sequentis: «Articulando in predictis, intendit probare dictus Nicholaus de Valle nomine quo supra dictus Bernardus Olive fuit et est prepositus dicte prepositure mensis novembris in Ecclesia Gerundense et ratione ipsius prepositure dominus dicti castri de Loreto et terminorum eiusdem et pertinentiarum suarum, et pro tali fuit habitus, nominatus et reputatus habentur et reputantur publice communiter et notorie. Item quod dictum castrum de Loreto cum suis possessionibus, iuribus et pertinentiis, universis, pertinuit ab antiquo et consuevit et debet pertinere por libero et francho aldio dicto preposito et prepositure eiusdem qui et que fuerunt et sunt inde domini directi et alodiarii et pro talibus fuerunt habiti, nominata et repuntati habentur, nominantur et reputantur publice, comuniter et notorie. Item quod dictus prepositus et sui predecesores, nomine dicte prepositure et ecclesie Gerundensis, consueverunt ab antiquo habere vel quasi habendi et exercendi in dicto castro et eius terminis et habitationibus eius et in aliis personis illuc venientibus et confluentibus iurisdictionem civilem per se et eius muntios, iudices et officiales publice et notorie. Item quod in territorio et castro de Loreto fuit ab antiquo et est et esse consuevit castrum et fortalitium castri et villa populata et domus et habitationes publice et palam. Item quod propter guerram ianuensium ipsum fortalitium et castrum fuit per ipsos ianuenses invasum et destructum et dirutum in parte nondum sunt XX^{ti} anni elapsi vel inde circa. Item quod dictum castrum de Loreto indiguit et indiget reparatione et quod reparetur et rehedicetur. Item quod dictum castrum de Loreto fuit ab antiquo et est castrum, et pro castro fuit nominatum et reputatum et pro tali habetur, nominatur et reputatur, fuit habitum nominatum et reputatum publice, comuniter et notorie, et

hoc a x, xx, xxx, xl, l et lx annis citra, infra et ultra, et ad a tanto tempore citra quod hominum memoria in contrarium non existit. Item quod dictum castrum fuit et esse consuevit ab antiquo castrum terminatum et habens certos et limitatos limites et terminos et pro tali habetur, nominatur et reputatur, fuit habitum, nominatum et reputatum publice comuniter et notorie pro dicta tempora et infra eadem et alias etiam a a tanto tempore citra quod hominum memoria in contrarium non existit ac quod viderunt et audierunt persona antike habentes notitia de dicto castro et sic etiam a suis maioribus et ab antiquis dici audierunt et didicerunt quodque non viderunt nec audiverunt contrarium. Item dictus castrum et locus de Loreto ab antiquo et antiquitus habuit et habere consuevit dictos terminos et limites, nam afrontat ipsius castri termini versus oriente in termino castri de Tursa quod fuit et est venerabilis abbatis et monesterii de Rivipullo, a meridie in litore maris, versus occidentem in termino de Blanis et in vicinatu (sic) de Capraria, et versus circium in Monte Barbat et partim in vicecomitatu de Capraria et partim in termino nobilis Gastonis de Montechateno sicque reputant et reputant et etiam viderunt et audiverunt persone antike habentes notitia de dicho castro et sic etiam a suis maioribus et ab antiquis dice audiverunt et didicerunt quod que non viderunt nec audiverunt i contrarium. Item quod dicti Nicholaus Duray, Anthonius Perayoni, Simon Letonis, Petrus Oliu, Franciscus Cabessa, Bernardus Palau, Bernardus Garroffe, Andreas Barchoni, Petrus Sunyerii, Petrus Villes, Berengarius Orta, Guillelmus Lagostera, Guillelmus Coll, Simon Calastre, Anthonius Palou, Bernardus Colli boterius, Petrus Pastelli, Petrus Marata, Guillelmus Colli de Vilarasa, Anthonius Flaquerii, Bernardus Rourich, Bernardus Bosom, Bernardus Gemell, Bernardus Palicer, Petrus Guinart, Petrus Joga, Laurentius Blandrich, Petrus ça Pera, Petrus Oliu, Guillelmus Crexell, Bonanatus Deviu, et Bernardus in hac causa conventi fuerunt et sunt homines infra dictos terminos dicti castri populati ibi in sua domicilia, larem et fochum et habitationem facientes cum familia et bonis suis publice et notorie. Item quod infra terminos dicti castri et superius nominatos non fuit nec est aliquis alius locus ubi dicti hominis cum suis familia et bonis possent se recolligere et bona sua conservare tempore guerre nisi in loco et castri de Loreto predicto. Item quod interest dictorum hominum et res publice populorum infra terminos dicti castri quod dictum castrum et locum de Loreto reperuntur et ibi fiant opera et muris ubi ipsi hominis se et sua et eorum familian valeant recolligere et conservare tempore guerre et ab insultibus inimicorum et garrificantium tempore necessitatis et periculorum se tueri et deffendere et preservare ne pereant. Item quod tempore guerre homines infra terminos dicti castri populati se recollegerunt et recolligere consueverunt cum bonis suis, animalibus et familia intus dictum castrum et aillas pro

conservatione ipsorum bonorum suorum et tuitione. Item quod sicut Domino placuit a xx^a annis citra, peccatis nostris exigentibus, fuerunt in hac Patriam comote plures guerre et facti et fuerunt plures insultus et invasiones, homicidia, depredationes, et plura mala dampna et iniurie et destructiones personarum et bonorum subsequuta et etiam subsequi sunt parata maiora. Item quod dictum castrum de Loreto fuit et est castrum et taliter nominatum, et pro eo quod dominus dicti castri et sui predecessores pro tempore existentes ab antiquo consueverunt habere et habuerunt in dicto castro castlam videlicet En Lloret et suos predecessores. Item consuevit habere in dicto castro et eius terminis fabricam de districtu. Item banna et penas. Item civilem iurisdictionem. Item tallias. Item unam peciam piscis de tayll quocienscumque hoc accidit. Item de animali spenyat certam partem sive unum quadrantem. Item vinum veteri certis mensibus et temporibus anno quolibet. Item cornu. Item badam. Item goytas. Item quod predicta consueverunt ab antiquo habere in dicto castro et eius terminis de Loreto et in possessione vel quasi premissorum fuerunt domini dicti castri pacifice et notorie. Item quod predicta omnia fuerunt et sunt et esse consueverunt essentialia et de essencia castri terminati.¹⁴ Item quod predicta fuerunt et sunt vera (et) pro veris habita et reputata habentur et reputantur comunis opinio et indubitata credentia gentium illorum qui circa hec opinati fuerunt et opinantur inde fuit et est publica vox et fama. Super quibus petit probatione sibi iniungi, protestando etiam quod non astringit se ad superfluum probationem et contra partem adversam de expensis».

Et factis et sequitis quibusdam assignationibus partibus supradictis, successivè die veneris xx^a mensis iunii anno predicto, dictus Arnaldus de Plana nomine quo supra obtulit et produxist quandam papiri cedula tenoris sequenti: «Pro intentione sua et partis sue tundanda et repellendo proposita et petita ex adverso, ponit et si negetur probare intendit Arnaldus ça Plana nominibus quibus supra sequentia: Ponit igitur quod locus seu parrochia de Loreto protenditur ab oriente in termino castri de Tursia, a meridie in litore maris, versus occidentem in termino de Blanis et in vicecomitatu de Capratia, et versus circio in parrochia de Caulesio. Item ponit

¹⁴ Aquesta enumeració d'evidències o pressumpcions de l'existència de castell termenat que, en els raonaments finals d'aquesta sentència es donaran per provades, com l'existència de castlà, la farga de destret, la imposició de bans i de penes, les tallies o repartiment de les exaccions i impositcions econòmiques als vassalls, la jurisdicció civil, l'existència de batlle, la part del *peix de tall* pescat en les mars del terme, el quartó dels animals despenyats, el monopoli en la venda de vi en determinades temporades de l'any, el só de corn (sinònim de sometent i viafós) i les obligacions de guaita i sentinella, concorda amb el que, per això, juntament amb l'existència d'uns termes o territori de jurisdicció ben establert, les colleccions jurídiques coetànies recollen i el que, poc temps després, va escriure Guillem de Vallseca al comentar l'usatge *Hoc quod iuris est sanctorum*.

quod dicte affrontationes distingut et dividunt terminos dicte parrochie. Item ponit quod castrum de Loreto cessat et cessavit antiquitus esse castrum terminatum et super limitationes et districtiones habuit habet ipsas ad declarandum territorium iurisdictionis dicti venerabilis prepositi et parrochia et hoc pro iure primitiarum et aliorum iurium clericorum curatorum de Loreto et non ad designandum terminos castri terminati. Item ponit quod omnes parrochie diocesis Gerundensis sunt distincte et separate una ab alia et habent certas limitationes et terminos usquequo proceduntur. Item ponit quod in diocese Gerundense sunt diversa fortalicia quevocatur **castra sive castells** tamen cessent esse castra terminata et habere privilegia castri terminati. Item ponit quod in loco seu parrochia de Loreto et intus ipsam parrochiam sunt populati rustici et homines iuvenes sive homines vocati homines *de mar*. Item ponit quod ex hominibus populatis in dicta parrochia sunt certi homines astricti et obligati ex conventionem et publica scriptura ad faciendum operis et fossata in forcia de Loreto que vocantur castrum. Item quod ex dictis hominibus astrictis ad dictas operas faciendas aliqui sunt obligati ad faciendum operas eorum sumptibus et personis, aliqui tantum sunt obligati ad faciendum *manobras sive jornals*. Item ponit quod principales dicti Arnaldi ça Plana in petitione nominati sunt et fuerunt liberi et immunes ab ipsis operibus et contributione ipsarum et in possessione ipsius libertatis a xxv, xxx, xl, l, lx et centum annis citra et infra, antea et post et per ipsa temuora antiquitus et ab antiquo et a tanto tempore citra de cuius contrarium homini memoria non existat, scientibus et videntibus venerabilis Guillelmo Raimundi de Loreto et suis predecessoribus et prepositis prepositure mensis novembris in ecclesia Gerundense. Item quod per dicta tempora et infra eadem fuerunt facte in dicta forcia diverse opere per homines iamdictos ad predicta obligatos principalibus dicti Arnaldi in eorum libertate existentibus et cessantibus operari. Item ponit quod plures sunt et fuerunt in diocese Gerundense castra terminata in quibus super faciendis operibus provatur talis modus ex antiqua consuetudine videlicet per homines in ipso castro populati tantum faciunt *manobres* sive operas dominis ipsius castri solventibus tallie et alias expensas et in aliquibus castris etiam domini dant ipsis operas facientibus victualia. Item ponit quod principales dicti Arnaldi ça Plana se recolligunt et se recolligere possunt pro libito eorum ubi volunt tempore guerre et sunt et fuerunt liberi de recollecta dicte forcie. Item ponint quod plures domini locorum qui non sunt castra terminata in diocesi Gerundense habent fabrica de districtu et vinum veteri et unam peciam piscis de *tayl* et similes servitutes; dicte III servitutes cessant esse castro terminato debitis. Item ponit quod venerabilis Guillelmus Raymundi de Loreto olim dominus dicte forcie cuius consensu et firma venerabile Bernardi Olive prepositi predicti enfranchivit et immunes fecit ab operibus

dicte forcie sex homines, scilicet mansum Domenech et mansum Crexelli, mansum Guinart, mansum Blandrich mansum Deviu (et) mansum Petri ça Pera, qui ad operas dicte forcie obligati erant cum publica scriptura. Item ponit quod tempore quo venerabilis Guillelmus Raimundi fecit fieri operas in dicta forcia et cum vellet ad operandum principales dicti Arnaldi ça Plana compellere venerabilis Bernardus Olive f[*lac. 4 lit.*] partem cum ipsis quod ipse Guillelmus Raymundi compellebat pretendebat ipsos ad ipsas operas non teneri, erat veritas cum essent et sunt liberi a predictis et ita asserebatur per ipsum venerabilem prepositum et homines predictos et ab hoc operari cessarunt. Item ponit quod predicti sunt et fuerunt vera et de ipsis fuit et est comunis fama, opinio et credulitas gentium. Quibus petit singulariter respondere positionibus antedictis et factia utrique partium nonnullis assignationibus alio processu in dicta causa.

Successive die iovis que fuit dies vicesima nona mensis ianuarii anno a Nativitate Domini millesimo cccº LXXº septimo, comparuit dominus Arnaldus de Plana nomine predicto qui in absentia dicti Nicholai de Valle obtulit et produxit quandam papiri positionum cedula tenoris sequentis: «Ad iuvandum partis convente intencionem, dictus Arnaldus ça Plana nomine quo supra, casu constare posset forciam seu castrum de Loreto esset castrum terminatum, sequentia ponit igitur quod venerabilis prepositus seu dominus de Loreto habet et habere consuevit intus ipsam forciam domum seu habitationem in qua consuevit habitare quando presentes sunt in dicto loco», cedit in capitulo dictus Bernardus Olive. «Item ponit quod dicta domus seu habitatio est et fuit contiguo muro seu forcia predicta», credit quod in parte fuit contigua, cetera non credit in capitulo. «Item quod ipse dominus habet et habere consuevit ademprivium seu càrrech super parietibus dicti muri, prout ad supra proximo in capitulo». «Item ponit quod consuetudo et observantia fuit et est in episcopatu Gerundensi domini castrorum terminatorum habentes ad emprivium vel servitutem carricas de et super muro, quod ipsi domini solvunt salarium magistrorum operatium in ipso muro ipsius castri, et etiam victualia ipsorum magistrorum», non credit in capitulo. «Item quod predicta sunt et fuerunt vera et de eis est et fuit comunis vox et fama» (*lac. 4 lit.*) —ibus petit singularis respondere, credit de ceditis et negat de negatis in causa.

Et oblati positionibus antedictis et merito iuramento calumpnie positis per dictum Arnaldum de Plana nomine supradicto et per aliam partem medio calumpnie iuramento dictis positionibus responderi petito per eundem Arnaldi de Plana nomine prelibato necnon et factis quibusdam assignationibus utrique partium predictarum, consequentes die sabbati que fuit XXVIIIª dies mensis febroarii anno predicto, comparuit dictus Bernardus Oliva circa dictam procuracionis revocationem et virtute calumpnie iuramenti per eum pres-

tito respondit dictis positionibus ut in fine earum cuiuslibet est descriptum. Subsequenter vero productis per utraque partium predictarum nonnullis publicis instrumentis, et factis dictis partibus diversis assignationibus etiam peremptorie ad audiendum sententiam in et super premissis, denique die veneris que fuit x^a dies mensis iunii iamdicti anni ad audiendum sententiam super premissis peremptorie assignatam, comparuerunt coram dicto domino iudice dictis venerabilis Bernardus de Oliva prepositus novembris una cum dicto Nicholao de Valle eius procuratore ex una parte, et dictus Arnaldus de Plana nomine antedicto ex altera pars, petentes in et super dicta causa sententiam ferri: Et dictus dominus Petrus Vilana iudex predictus ad suam sententiam proferendam in scriptis processit in modum quo sequitur:

Unde ego Petrus Vilana licentiatus in Decretis iudex predictus, visis et inspectis petitione per dictus venerabilis prepositus mensis novembris in Ecclesia Gerundense et ratione ipsius prepositure dominum castrum de Loreto in lite parte oblata, et responsione ad eadem per procuratorem hominum nominatum ipsa petitione subsequuta et positionibus unde oblatis et testibus utrique productis, visique instrumentis per partem dicti venerabilis prepositi exhibitis et productis, omnibusque premissis et aliis contentis in processu dicte cause actitato coram me ut iudice per dictum venerabilem prepositum super hoc assignato cum matura deliberatione et diligentia recensitis et equo libramine satie ponderatis, habitoque super premissis et infrascriptis consilio cum peritis, ipsoque secuto, dieque presenti ad sentiendum partibus predictis etiam peremptorie assignata. Cum michi dicto iudici constet, tam per testes huic inde productis et depositiones ipsorum testium quam per instrumenta valde antiqua per dictum prepositum in hac causa producta quam alias, quod dictum castrum de Loreto antiquitus et ab antiquo nominatur et nominari consuevit castrum de Loreto et habuit et habet certas limitationes, terminos et confrontationes et in aliqua sui parte extra terminum et parrochiam de Loreto quia terminus et iurisdicatio ipsius castri per totam parrochiam de Loreto et pro certam partem parrochie de Caulesio se extendunt, constat in quam michi ex premissis et etiam per confessionem partis adverse dictum castrum nominari castrum et habere iurisdictionem civilem et baiulum et iudicem et fabricam de districtu, et badam et gaytam, in certis mensibus cuiuslibet anni vinum veteri et aliaque adminicula prout ad essentiam castri terminati constetque, in qua michi tam per confessionem partis adverse quam per depositiones testium per partem attricem productorum, quod Nicholaus Duray, Anthonius Perayoni, Simon Letonis, Petrus Oliu, Franciscus Cabessa, Bernardus Palau, Bernardus Garroffe, Andreas Marchoni, Petrus Sunyeris, Petrus Villes, Berengarius Orta, Guillelmus Lagostera, Guillelmus Coll, Simon Calastre, Anthonius Plan, Bernardus Colli boterius, Petrus Passelli,

Petrus Marata, Guillelmus Colli de Villarasa, Anthonius Flaquerii, Bernardus Rourich, Bernardus Bosom, Bernardus Gemell, Bernardus Palicer, Petrus Plan, Simon Marchoni et Simon Noguera in dicta petitione nominati et tempore oblatis dicte petitionis moram faciebant prout faciunt infra limites et terminos dicti castri.

Ideo, sedens more iudicis iudicantis, et habens Deum preocculis et eius sacrosanctis Evangeliiis coram me positis, ut oculi mei videant equitatem, in hiis scriptis sententialiter pronuncio et declaro omnes et singulos homines superius nominatos et in dicta petitione descriptos, infra terminum dicti castri populos et eorum quemlibet, teneri astrictos ac obligatos esse una cum aliis hominibus et habitantibus in termino dicti castri ad operandum et operas faciendum et prestandum in dicto castro et eius forcia et ad gaytandum ibi tempore guerre et ad fossata ibi facienda, aptanda et scuranda iuxta iura Patrie et secundum notoriam consuetudinem terre et usaticos Barchinone et consuetudines Cathalonie generales. Et in premissis una cum expensis per partem actricem in hac causa factis, quarum taxationem michi reservo in posterum, condempno dictos hominis et Arnaldum de Plana eorum procuratorem presentem et ea dicto venerabili Bernardo Olive et eius prepositura ac dicto Nicholao de Valle eius procuratori presenti adiudico, declaro tamen quod dictus venerabilis prepositus seu successores in dictis prepositura et castro in operibus fiendis in parietibus foraneis ipsius castri in ea parte in qua carricum et (*lac. 14 lit.*) habet, teneantur et habeant solvere, de suo proprio, salario et victualia magistrorum prout de notoria consuetudine huius terre in aliis castris terminatis fuit et est hactenus usitatum,

Lata, lecta et in scriptis promulgata fuit hec sententia per dictum venerabilem Petrum Vilana iudicem delegatum intus hospicium sue habitationis Gerunde, more solito iudicis iudicantis pro tribunali sedentem et sacrosanctis Dei Evangelia coram eo positis, die veneris undecima mensis iunii anno a Nativitate Domini millesimo trecentesimo septuagesimo octavo, hora paulo post pulsatione completorii in Ecclesia Gerundense, presentibus dicto venerabili Bernardo Olive preposito et Nicholao de Plana dictorum hominum procuratore, ac testibus videlicet reveerendo domino fratre Bernardo Dei gratia abbate et fratre Simone Canal sacrista minore monasterii Ameriensis, et Petro Berengarii de Casanova clerico Sedis Gerundensis, ac Berengario ça Noguera presbitero beneficiato in ecclesia monasterii Balneolarum.

Et ilico prolata dicta sententia dictus Arnaldus de Plana protestatus fuit de beneficio decem dierum ad appellandum gravatis a iure concesso.

Ego Michael Petri notarius publicus substitutus auctoritate regia a Iacobo de Campolongo publico civitatis, baiulie et vicarie Gerunde suarumque pertinentiarum notario, hec ab originali processu

inter dictas partes coram dicto domino delegato iudice a (*lac. 3 lit.*) tato et ducto in posse discreti Petri de Ponte quondam notarii publici eadem auctoritate substituti a Iasperto de Campolongo publico Gerunde notario, summens et in hanc publicam formam redigens, scribi feci et clausi, cum suprapositis in lineis XXXIII^a «non», et LXXIX^a («in ca», ad XXII «credunt», et LXXXI^a «quod», et LXXXXII «aliis», et LXXXXVII «omnia», et CVIII^a «Gerundensis», et CXXVI^a «de districtu», et cum rasis et correctis in linea LXXXIII^a «Gerunde», et LXXXXIII^a «sunt parata maiora», et CXXVIII^a «Simon», et CXXXI^a «Patrie».

ARXIU MUNICIPAL DE LLORET DE MAR.

Pergamí no catalogat (numeració provisional 17 en llaipç).
86 x 69 centímetres.

Al dors: A l'angle superior: *Per les obres del castell de Lloret que son tenguts los homens a fer la manobra de les obres foranes e scurar en los valls, e lo senyor que paga los mestres en lo loguer y aliments.* (Grafismes d'inici del segle xv). Al centre: *Sententia de Lloret* (segle xv).